

Document de Recerca  
**PEDRO DE LLANOS O PERE DESPLÀ**  
Projecte Colom

---

---

Nom Document:	<b>Pedro de Llanos o Pere Desplà – Projecte Amèrica Catalana</b>	Data:	<b>Maig de 2009</b>
Tipus Document:	<b>Recerca</b>	Núm. Pàg.	<b>10</b>
Codi Document:	<b>ProjecteAmèricaCatalana-0005-Llanos_o_Desplà - PM</b>		
Autor:	<b>Pep Mayolas</b>	Situació:	<b>Web – Altres Investigadors - Projecte Amèrica Catalana</b>

---

---

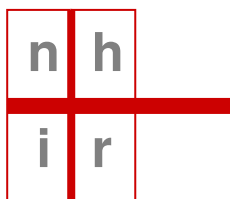
## **Pedro de Llanos o Pere Desplà**

---

---

L'operatiu de la censura dedicat a la suplantació de personatges històrics per adaptar-los a les necessitats de la historiografia castellana ha aconseguit veritables monuments de la tergiversació biogràfica. Són treballs alambinats que desplacen no només geogràficament els orígens i avatars dels protagonistes de la Història, sinó que en molts casos també se'ls desplaça temporalment –fins a una o dues dècades, a vegades- per dificultar al màxim una hipotètica identificació del suplantat amb el seu suplantador. Un dels exemples més preclars, que aquest lloc web documenta amb profusió, és el de l'almirall Cristòfor Colom i els seus familiars directes.

Com és prou obvi, l'atribució de la Descoberta, Conquesta i Colonització d'Amèrica a la Corona de Castella va exigir, també, l'adaptació a una identitat castellana de les altres personalitats que tingueren intervenció destacada en aquelles conteses. La sort que tenim és que molts personatges considerats secundaris no foren sotmesos al procés de transformació que patiren els actors principals. En un cert nombre de casos, la censura es limità a la traducció més o menys literal del nom i el llinatge de la figura en qüestió, quan la morfologia del cognom –i la rellevància tangencial del personatge- ho permetien.



Un d'aquests casos podria ser, versemblantment, el d'en *Pedro de Llano* o de *Llanos*, home de confiança tant d'en Colom com dels Reis que, com veurem al llarg de l'article, tindria el seu paral·lel en un personatge real de la història catalana.

Una dada inicial la trobem a l'obra d'en Hugh Thomas sobre l'Imperi Espanyol: "La primera nau noliejada amb rumb a les Índies sota el control de la Casa de Contractació salpà pel novembre de 1503, quan en **Pedro de Llanos**, un vell amic d'en Colom, viatjà fins a Sant Domingo per substituir com a factor en **Francisco de Monroy**, que havia traspassat"<sup>1</sup>.

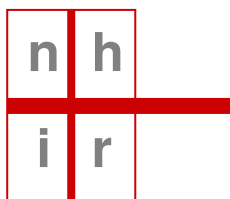
El mateix Pedro de Llanos el trobem de nou referenciat per la Consuelo Varela al seu estudi *Colón y la Casa de la Contratación*. Parlant de la comptabilitat del darrer viatge de Colom, la Varela escriu: "Tan embolicats foren els comptes i va haver-hi tants tràfecs de diner amb la tripulació, que el Rei, profundament enfadat, va expedir el 1505 una cèdula duríssima adreçada al comanador major d'Alcàntara, governador de l'Espanyola, demanant-li que embargués totes les rendes d'en Colom al Nou Món i que enviés els diners als oficials de la Casa de Contractació, els quals, abans de pagar l'Almirall, haurien de confirmar els seus deutes. A l'objecte de posar remei a la situació, en Colom nomenà factor seu a l'Espanyola **Pedro de Llanos**, que també era factor dels reis. Malgrat totes les seves influències, **Llanos** no aconseguí llevar l'embargament fins al cap d'uns anys, quan l'Almirall vell ja havia finat"<sup>2</sup>.

En un treball sobre el primer or arribat d'Amèrica, Miguel Angel Ladero encara ens parla d'en **Pedro de Llanos** el 1508, «que anà per *factor* en los dits navilis amb la dita hisenda i la lliurà en el port de Sant Domingo al governador i als altres oficials de l'illa, que vingué també en los dits navilis amb l'or que aleshores s'envià per a ses alteses»<sup>3</sup>. Per a ses alteses vol dir "per als reis", i els reis, el 1508, eren en Ferran el Catòlic i la seva muller, Germana de Foix. Castella només tenia reina, Joana dita la

<sup>1</sup> HUGH THOMAS, *El Imperio Español. De Colón a Magallanes*, Editorial Planeta, Barcelona, 2006, pàgs. 327-328.

<sup>2</sup> CONSUELO VARELA dins *La Casa de la Contratación y la navegación entre España y las Indias*, Consejo Superior de Investigaciones Científicas – Fundación El Monte – Universidad de Sevilla. Sevilla, 2004, pàg. 234.

<sup>3</sup> MIGUEL ANGEL LADERO QUESADA, *El primer oro de América. Los comienzos de la Casa de Contratación de las Yndias (1503-1511)*; Real Academia de la Historia, Madrid, 2002 p. 92.



Boja, i Ferran tan sols era el regent del regne castellà. Si l'or que es duia en els navilis hagués estat per a Castella, la frase hauria acabat "para su alteza" la reina Joana i prou. La literatura del Descobriment en va plena, d'acotacions específiques "de los castellanos" o "para la reina de Castilla", amb exclusió explícita dels súbdits del rei Ferran. Això ens permet d'inferir, un cop més, que ens trobem davant d'una badada dels censors traductors, i que la relació de la península amb Amèrica es mantenia des dels regnes de la Confederació Catalana, perquè és als seus sobirans, que fa referència el paràgraf.

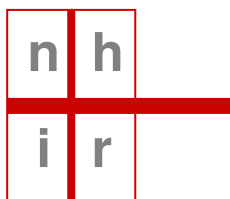
En el mateix llibre d'en Ladero se'ns parla encara d'unes "Costes que féu en **Pedro de Llano** amb les bèsties i esclaus que s'enviaren en la nau d'en Juan Bermúdez l'any 1505 a *Puerto de Plata*, a més de les assentades al seu compte"<sup>4</sup>. I encara unes pàgines abans, en Ladero ens esmenta els "2.311 mrs. que cobrà en **Pedro de Llano** a en **Juan de Salaya** a l'illa Espanyola"<sup>5</sup>. Aquest darrer apunt té un gran interès, perquè ens posa en relació el nostre Pedro de Llano amb un personatge català, en **Juan de Salaya**, que ha de pertànyer a la il·lustre família valenciana dels Celaya, el nom de la qual en català, i només en català, es transcriu sovint *Salaya* a la documentació, tal com em comenta en Jordi Bilbeny i confirma el presbíter Vicente Ximeno, autor d'un valuós recull de biografies d'escriptors valencians antics, quan a l'entrada corresponent al Doctor en Teologia **Juan de Celaya** diu "Així escriu el seu nom a la portada de les seves Obres; no pas **Salaya**, com alguns diuen, i especialment D. Francisco Ortí, bé que sostingut en antics M.ss. i impresos que equivocaren el seu cognom. Nasqué en la Ciutat de València"<sup>6</sup>... Magnífic! No només se'ns diu que el teòleg valencià Celaya era nomenat *Salaya* per alguns, sinó que també era transcrit erròniament així en manuscrits i impresos que "equivocaren el seu cognom". D'altra banda, és difícil que, el 1508, el Juan de Salaya que fa un pagament a en Pedro de Llano a l'Espanyola fos el futur teòleg Juan de Celaya, docent a la Universitat de València a la dècada del 1520 i següents<sup>7</sup>. Però és

<sup>4</sup> MIGUEL ANGEL LADERO QUESADA, ob. cit. pàg. 113.

<sup>5</sup> Ídem, pàgs. 76-77.

<sup>6</sup> VICENTE XIMENO, *Escritores del Reyno de Valencia*, Tom I, Joseph Estevan Dolz, Impressor del S. Oficio, València, 1747, pàg. 107.

<sup>7</sup> VICENTE XIMENO, ob. Cit. Pàg. 107.



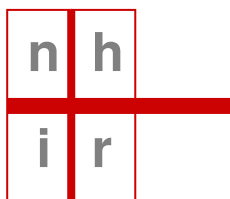
altament probable que fos un parent proper, i és remarcable que siguin de València, perquè és en aquesta ciutat on en Ferran el Catòlic farà instal·lar la Casa de Contractació el 1503, tal com esperem demostrar pròximament.

Finalment, a les pàgines 101 i 136 del seu llibre, en Ladero torna a anomenar *factor* en Pedro de Llano: "Se li descarreguen les 42 hamaques, «les quals lliurà de la manera que les rebé i s'enviaren a l'illa Espanyola als oficials de sa altesa amb les altres mercaderies que es carregaren en els dos navilis on anà per factor [sic] **Pedro de Llano** l'any [mil] cinc-cents tres»"<sup>8</sup>. És important de remarcar, em continua assenyalant en Bilbeny, que aquí en **Llanos** és anomenat *fator* o *factor*, que és la forma castellana per designar un cònsol, ofici que a Andalusia no existia, i a Castella només a Burgos des del 1494. Tot plegat fa rumiar que si un **Pere Desplà** fos membre del Consell de Cent o de qualsevol estament del Govern municipal de Barcelona, llavors tindríem que podia haver estat també cònsol, ja que aquests eren nomenats directament entre els consellers de la ciutat comtal.

Una darrera referència a un Pedro de Llanos l'hem trobada en un treball d'en Juan Francisco Maura, de la Universitat de Vermont, penjat a Internet el 17 de gener de 2002 amb el títol *Adelantadas, virreinas y aventureras en los primeros años de la conquista de América*. En concret, a la nota núm. 2 de peu de pàgina, llegim:

“María de Ortega, esposa d'en Gaspar de Escobar, estant en l'Illa Espanyola, veïna de Sevilla a la parròquia de Santa María, s'obliga a pagar a en Sancho de Salazar, mestre de la nau «San Juan Bautista» i a en **Pedro de Llano**, escrivà de dita nau, 33 pesos d'or, import del seu passatge i manteniment i els dels seus fills Juan i Juana en dita nau fins a l'illa Espanyola (Real Archivo Histórico de Protocolos de Sevilla [d'ara en davant, RAHPS], *Llibre de l'any 1506*, Ofici IV, Llibre III, Escrivania: Francisco Segura, fol. 335v; una altra en el foli 337, datades el *14 de setembre*). Igualment: Catalina de la Mora, esposa d'en Martín Sánchez, fuster, estant en l'illa Espanyola, veïna de

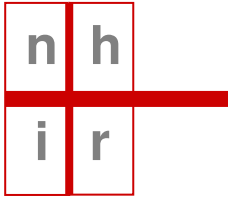
<sup>8</sup> MIGUEL ANGEL LADERO QUESADA, ob. cit., pàg. 136.



Sevilla en la parròquia de San Salvador, s'obliga a pagar a en Sancho de Salazar, mestre de la nau de «San Juan Bautista» i a en **Pedro de Llanos**, escrivà de dita nau, 48 pesos d'or, import del passatge i manteniment de l'atorgant i els de María, Beatriz i Ana, les seves filles, en dita nau fins a l'illa Espanyola (RAHPS. *Llibre de l'any 1506*, Ofici IV, Llibre III. Escritania: Francisco Segura, fol. 428v, sense data, en el foli 427, una escriptura té data del 16 de setembre)<sup>9</sup>.

No es pot afirmar amb plena convicció que el **Pedro de Llano** o **Llanos**, escrivà de nau, sigui la mateixa persona que el factor d'en Colom i els Reis que assenyalen en Hugh Thomas i la Consuelo Varela. Hem vist que en Miguel Ángel Ladero també l'anomena *factor* i el relaciona amb l'or de ses alteses, però també amb bèsties i esclaus que, com els passatgers, serien termes més relatius a l'escrivà de nau de què ens parla en Juan Francisco Maura. Per tot això, tindria el seu sentit que es tractés del mateix personatge, perquè sempre estem parlant d'un càrrec de confiança, un home que du la comptabilitat, bé dels Reis, bé d'en Colom, bé d'una nau, i per les seves mans passen els diners. **Pedro de Llanos** sembla una traducció literal d'algun **Pere de Planes** o **Pere Desplà**. El fet que en un mateix document se l'anomeni **de Llano** i unes línies més avall se li afegeixi una "s" per fer **de Llanos** il·lustra una dubitació o una descurança del copista-traductor, de manera que **de Llano** podria ser la traducció literal primigènia d'un **Desplà**, i **de Llanos** la configuració definitiva perquè el cognom soni més castellà. La pregunta és ara: ¿Hi ha algun **Desplà** referenciat al final del segle XV a Catalunya que s'avingui amb el perfil d'un factor, d'un comptable, d'un tresorer o d'un escrivà de nau? La resposta és afirmativa.

<sup>9</sup> JUAN FRANCISCO MAURA, "Adelantadas, virreinas y aventureras en los primeros años de la conquista de América"; <http://parnaseo.uv.es/lemir/Revista/Revista6/Maura/Maura.htm>  
Nota núm. 2 no paginada, al final de l'article.



## Els Desplà, un llinatge barceloní

Els **Desplà** conformen un llinatge de mercaders i ciutadans honrats documentats a Barcelona des del segle XIII. Al primer terç del segle XV trobem tres germans, **Francesc, Ramon i Pere Desplà**, fills de **Joan Desplà**, doctor en lleis, *tresorer* i conseller dels reis Martí l'Humà i Ferran I, i conseller en cap el 1410, molt actiu en tot l'afer de l'Interregne previ al Compromís de Casp. **Ramon i Pere Desplà** eren propietaris d'una galera grossa que comerciava a Llevant, Tunis, Almeria... **Francesc**, l'altre germà, fou ambaixador a Nàpols i es casà amb Elionor d'Oms. Un dels seus fills serà en **Lluís Desplà i d'Oms**, rector de les parròquies d'Alella, Argentona, Badalona i Vilassar i ardiaca major de la Catedral, remodelador de la cèlebre Casa de l'Ardiaca del barri gòtic, seu de l'actual Arxiu Històric de la Ciutat<sup>10</sup>. Enfoquem la lent sobre un **Pere Desplà** contemporani de **Joan-Cristòfor Colom** que podria ser aquest Pere, oncle de **l'Ardiaca Desplà**.

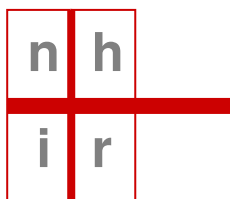
En un article recent<sup>11</sup> sobre la nissaga dels Desplà, en Jordi Bilbeny ens referia: "Aquest **Pere Desplà** va ser fet presoner a la batalla de Ponça, al 1435, juntament amb els seus germans Rafel i Ramon i amb En **Bernat Çabastida**<sup>12</sup>. I és molt versemblant que sigui el mateix **Pere Desplà** que al 1454 exercia el càrrec de clavari, car En Jaume Çafont, al seu *Dietari*, ens reporta, que el dijous 22 d'agost, "mossèn Galceran de Requesens, portantveus de governador en Cathalunya, pregà molt los consellers que li elegissent en clavari en Luís d'Olives, son gran amich, per absència d'en **Pere Dezplà**, qui se'n anava per mar, lo qual era clavari. E los III dels V consellers lo-y denegaren, per ço com volien elegir altri en clavari, e aquests III foren en **Ferrer de Gualbes** e Valentí Gibert e en Thomàs Pujada"<sup>13</sup>.

<sup>10</sup> ARMAND DE FLUVIÀ / CARMÉ BATLLE, "Desplà"; *Gran Enciclopèdia Catalana*; Enciclopèdia Catalana, S.A.; Barcelona, 1974, volum 6, p. 188-189.

<sup>11</sup> JORDI BILBENY, "La nissaga dels Desplà, Cristòfor Colom i l'empresa americana"; *Terra Rubra*, núm. 108, Tarroja, setembre-octubre, 2007, pàg. 8.

<sup>12</sup> Cf. *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*; obra dirigida per Josep Maria Sans i Travé, Generalitat de Catalunya, Barcelona, 1994, volum I, Anys 1411 a 1539, p. 63.

<sup>13</sup> JAUME SAFONT, *Dietari o Llibre de Jornades (1411-1484)*; a cura de Josep Maria Sans i Travé, Textos i Documents-28, Fundació Noguera, Barcelona, 1992, p. 70.



“Ara bé: el clavari era el “funcionari del municipi encarregat de les finances. Aquest càrrec, documentat als segles XIV i XV, generalment era escollit cada any pel consell. El clavari també era l’encarregat de fer els llibres de clavaria, on constaven les entrades i sortides del consell municipal”<sup>14</sup>.

Veiem, així, com se’ns perfila un **Pere Desplà** vinculat a la mar almenys des de 1435, i que gairebé al cap de vint anys encara hi marxa, quan és l’encarregat de les finances municipals i l’home designat per dur la comptabilitat del consell. Les referències, però, no s’acaben aquí. A l’esplèndida monografia d’en Cristian Cortès *Els Setantí*, Premi Carreras i Candi 1973, trobem el següent paràgraf: “Xatantí tornà a ésser tresorer de casa i cort del rei de Catalunya des del 1470 al 1471. Ho fou després de Santàngel i abans de **Pere Desplà**. Ara el rei era Reiner d’Anjou. El seu fill i lloctinent a Catalunya, Joan de Lorena, morí a Barcelona el 16 de desembre de 1470”<sup>15</sup>. Aleshores, en nota a peu de pàgina, en Cortès ens diu que en “**Pere Desplà** havia estat tresorer el 1465. Probablement era nét de **Blanca Desplà i de Çapera** i fill de **Violant de Vilafranca i Desplà**. El 1442 el Consell de Cent el va suspendre de l’ofici de procurador de les baronies de la ciutat per haver fet «un deshonor» als consellers, però el 1462 el deshonor s’havia oblidat i Desplà era conseller en cap i com a tal portà la bandera de Santa Eulàlia quan l’exèrcit comanat pel comte de Pallars es dirigí a Girona”<sup>16</sup>.

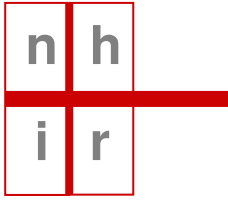
Tal com assenyala en Jordi Bilbeny al seu article, “els Desplà van ser una nissaga vinculada íntimament a la Cancelleria reial catalana, fos quin fos el monarca regent, on van desenvolupar càrrecs de tresoreria, comptabilitat i finances diverses, amb naus pròpies i negocis familiars i on van exercir tota mena de càrrecs polítics.

“A més a més, com que els trobem emparentats o relacionats per causes ideològiques o comercials amb els **Oms, Çacirera, Serra, Çabastida, Ferrer, Santàngel, Erill, Vives i Colom**, d’aquí en podem inferir que havien de tenir

<sup>14</sup> JORDI BOLÒS, *Diccionari de la Catalunya Medieval*; El cangur-284, Edicions 62, s/a; Barcelona, 2000, p. 77.

<sup>15</sup> CRISTIAN CORTÈS, *Els Setantí*; Fundació Salvador Vives Casajuana, Barcelona, 1973, pàg. 44.

<sup>16</sup> C. CORTÈS, ob. cit. p. 44, nota 63.



forçosament alguna vinculació amb els **Colom d'Amèrica**, perquè aquests, talment com els Desplà, també van lluitar al bàndol de la Generalitat, al costat d'Enric I, Pere IV i Renat d'Anjou. I, fonamentalment, perquè al costat del Descobridor Colom, o molt pròxims o anant i tornant al Nou Món, també hi veiem els **Serra**, els **Çabastida**, els **Ferrer**, els **Oms**, els **Vives** i els **Santàngel**.

“Llavors, si els **Çacirera** i, entre ells els **Çacirera del Canós**, fossin els Sebastian del Cano (o Canos, segons alguna altra font) de la història oficial, i els **Erill**, els Ercilla (car el literat i militar Alonso de Ercilla té el mateix càrrec àulic a la cort de Carles I que el militar Alfons d'Erill); tindríem una relació molt ostensible entre els Desplà, els Colom i el Descobridor i el Nou Món, que caldria desgranar amb deteniment i rigor. Majorment, perquè també veiem a Amèrica, i al costat d'En Cristòfor Colom, uns personatges anomenats **De Llanos**, entre els quals hi sobressurt, com a Catalunya, en tasques de fiscalitat, un **Pedro de Llanos**, el qual, segons ens diu el Descobridor en un poder datat el 10 de desembre del 1505, «portà poder meu per cobrar-lo, com d'altres qualssevol persones que de les dites Índies el portin per a mi»<sup>17</sup>.

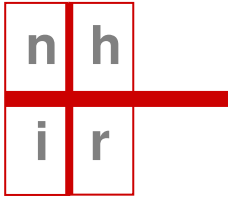
Així mateix, En Mitjana de las Doblas ens comenta, tot parlant dels Ferrer i Gualbes, els Sarriera, els Romeu, els Carbó i els Desplà, que en “**Pere Corominas Desplà** fou conseller primer de Barcelona el 1482, germà de **Francesc**, anomenat [Francesc] «**de Montjuïc**», i de **Galceran Desplà Corominas**, Sr. d'Alella. Totes aquestes famílies eren parentes i amigues d'en **Joan Colom**”<sup>18</sup>.

Amb aquesta completa informació podem conjecturar amb un alt grau de fiabilitat que en **Joan Colom** i en **Pere Desplà** es coneixien, atès que en **Joan Colom** també va ser present al setge de Girona del 1462 al costat del seu germà **Lluís Colom**, capità de cinquantena. Referent a en **Joan Colom**, en Cortès ens diu a la mateixa pàgina d'*Els Setantí* que “fou diputat i ambaixador i degué ésser competent en

<sup>17</sup> JORDI BILBENY, “La nissaga dels Desplà, Cristòfor Colom i l'empresa americana”; *Terra Rubra*, núm. 108, Tarroja, setembre-octubre, 2007, pàg.10.

<sup>18</sup> ENRIC MITJANA DE LAS DOBLAS, *Colom català* [mecanoscrit]; Barcelona, vers 1950, pàg. 156.





comptabilitat, puix que el 1463 la Diputació va comissionar-lo per a entendre en la del síndic de Vic<sup>19</sup>.

De fet, en el curs de la guerra contra Joan II, en **Joan Colom** apareix repetides vegades com a encarregat de custodiar, transportar o repartir diners de la causa de la Generalitat. Si en **Pere Desplà** fou tresorer el 1465, la relació havia de ser forçosa, i encaixaria perfectament en el qualificatiu de “vell amic d’en Colom” que en Hugh Thomas atribueix al **Pedro de Llanos** de 1503, quan s'embarca per substituir el factor **Francisco de Monroy**, un càrrec de confiança que tenia la comesa de dirigir, en nom propi i per compte dels germans Colom, l'activitat mercantil a les Índies. No seria gens estrany que aquest **Francisco de Monroy**, que de vegades també apareix com a **Fernando de Monroy**, fos la personalitat censurada d'en **Francesc de Mont-ros**, veguer de Tàrrrega el 1430, fill del jutge de la Llotja de Mar, a Barcelona, el 1439, en **Joan de Mont-ros**, germà d'en **Pere de Mont-ros**, administrador de les obres del moll barceloní el 1439, i germà també de **Violant de Mont-ros**, la primera esposa d'en **Lluís Colom i Bertran**<sup>20</sup>. És a dir, que el Descobridor atorgaria un poder a un amic de tota la vida per reemplaçar el difunt cunyat del seu germà.

Més endavant, a la cort mexicana que es forma al voltant d'en Ferran Cortès, hi ha també una **Beatriz de Llanos**, amb fills, casada amb en **Francisco Dávila**, un amic d'en Ferran Cortès que tingué indis encomanats i càrrecs d'importància relacionats amb la Justícia<sup>21</sup>. Si els fills d'en **Francisco Dávila** i la **Beatriz de Llanos** s'havien de dir **Dávila de Llanos**, trobem el 1532 un testimoni d'un testament, al costat d'en **Jaume d'Alòs i Colom**, un **Mateu Vidal Desplà**<sup>22</sup>. Si Vidal fos un cognom, com tot sembla indicar, “Vidal” s'hauria substituït per “Dávila” i “Desplà” per “de Llanos”.

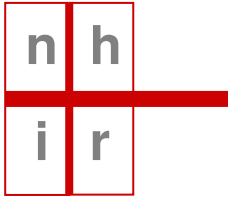
En darrer terme, tenim notícia d'una **Anna Desplà** casada amb en **Miquel Joan Gralla**. Aquests seran pares d'en **Francesc Gralla**, mestre racional a la Cancelleria

<sup>19</sup> C. CORTÈS, ob. cit., pàg. 44.

<sup>20</sup> ENRIC MITJANA DE LAS DOBLAS, ob. cit., pàg. 64.

<sup>21</sup> JOSÉ LUIS MARTÍNEZ, *Hernán Cortés*; Fondo de Cultura Económica, Mèxic, D.F., 1990, pàg. 586.

<sup>22</sup> JOAN GRIMAL I BONANY, *Base de Dades del Centre d'Estudis Colombins*. Barcelona, sense data. Volum IV, pàg. 63.



de Carles V, personatge influent i un dels residents a la mítica casa Gralla, una de les mansions més luxoses del segle XVI conservades a Barcelona fins que l'obertura de la Via Laietana a la ciutat en dictaminà la demolició forçosa el 1855.

Els vestigis de la riquesa que generà el comerç amb Amèrica han anat desapareixent a poc a poc, però sistemàticament, al llarg dels segles. La Casa de l'Ardiaca veié una reforma i una ampliació propiciada per l'**Ardiaca Desplà** a finals de la primera dècada del cinc-cents, just a l'època en què el seu oncle **Pere Desplà** seria factor dels reis i de l'Almirall.

Tot això ens du a pensar, com a conclusió, que els **De Llanos** són els **Desplà**, que aquests darrers estigueren presents a Amèrica, i que n'obtingueren rendes tan notables com per deixar uns rastres patrimonials eloqüents.

**Pep Mayolas**